

ISSN 1652-7224 ::: Publicerad den 7 november 2007

Läs mer om idrott och genus på idrottsforum.org

Utskriftsvänlig pdf-fil

Fredagen den 8 december 2006 försvarade fil mag Patrik Steorn framgångsrikt sin doktorsavhandling *Nakna män: Maskulinitet och kreativitet i svensk bildkultur 1900–1915* (Norstedts Akademiska Förlag) vid Konstvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet. I avhandlingen söker Steorn förklaringen på den plötsliga explosionen av nakna män på bild som inträffade runt sekelskiftet 1900. Han visar hur några av den tidens internationella trender, bland annat ett nyvaknat intresse för idrott och atletik, nudism, vegetarianism och "homosexualitetens genombrott" samverkade för att driva fram och popularisera den bildmässiga representationen av den nakna manskroppen. Vi gav Steorns avhandling till vår flitige medarbetare Lis Engel, vars texter om kropp och kroppsforståelse bygger på delvis andra utgångspunkter än Patrik Steorns. Det blir ett spännande möte när Steorns idéhistoriska och socialkonstruktivistiska anslag konfronteras med Engels estetisk-fenomenologiska tolkning och förståelse av det rikhaltiga bildmaterialet i boken.

Om nakna karlar på bild

Lis Engel

Institut for Idræt, Københavns Universitet

Patrik Steorn

Nakna män: Maskulinitet och kreativitet i svensk bildkultur 1900–1915

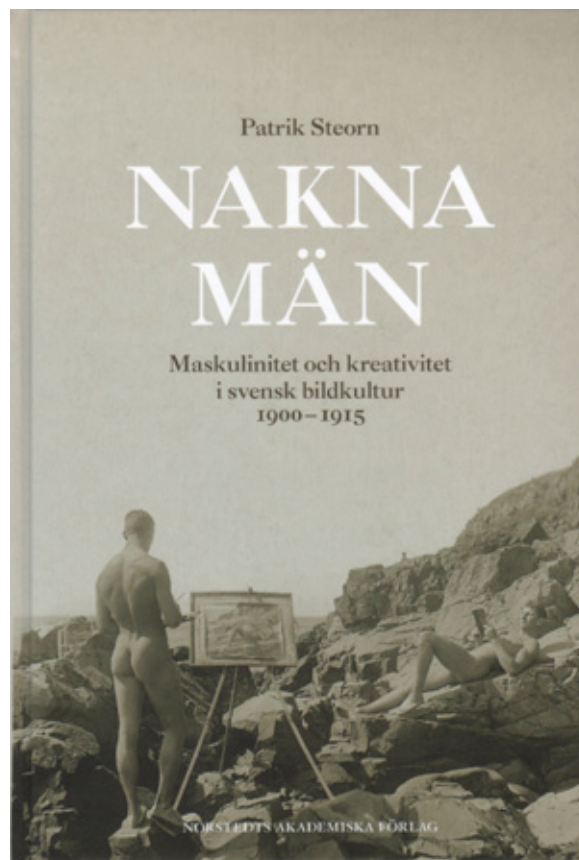
253 sidor, inb., ill.

Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag 2006

ISBN 978-91-7227-496-9

Patrick Steorns bog "*Nakna män – maskulinitet och kreativitet i svensk bildkultur 1900-1915* er en afhandling om et spændende emne, som ikke er behandlet særligt meget hverken i billedkunsten eller i teori om kropskulturen.

Bogen tager udgangspunkt i alle slags billeder af nøgne mænd fra en lang række kilder især kunst, tidsskrifter og lærebøger fra atletik, idræt, nudisme og reformkultur. Bogens format og tryk yder ikke fuld mulighed for virkelig at opleve billederne, men det rettes der op på med de indsatte farveplancher, hvor der er valgt en kvalitet papir som understøtter en mere nuanceret billedgengivelse både i bruntoning og i farver. På trods af at billederne er selve materialet for undersøgelsen og analyserne har de en relativ ydmyg plads i bogen. Bogen berører naturligvis også den klassiske problematik om krop og sjæl men tager først og fremmest fat i analysen af billedet som historisk kulturel visuel tekst.

Forsidens foto fortæller direkte om bogens tema og endnu inden vi har læst et ord er vi allerede ført i retning af en

bestemt tidsperiode og kultur. Forsidebilledet er et fotografi af en ung nøgen kunstner, der står med ryggen til og ser ud over et klippelandskab. Hans model, en anden nøgen ung mand ligger afslappet på klipperne og læser i en bog. Billedet fanger et øjeblik og fastholder stemningen i et forlænget nu. Kompositionen udstråler sensualitet, først og fremmest gennem de nøgne kroppe med musklernes bløde linjer i kontrast til klippernes skarpe former og himlen, der ligger som en grå og uendelig baggrund. Den grå himmel skaber en ideel rolig grund for bogens titel, der har to lag: den mandlige krop som udtryk for maskulinitet og som et samspil af det unikke kunstneriske udtryk med det tids-, person- og kulturbundne.

Patrick Steorn begynder sin afhandling med et spørgsmål: Hvorfor så mange nøgenbilleder af mænd netop o. 1900 tallet? Han stiller skarpt ikke kun på den historiske forklaring men også på mere sociologiske forståelser af kroppens betydning for køn og maskulinitet. Desuden ønsker han også at udforske kunstneriske og formidlingsmæssige problemstillinger af hvordan man konkret fremstiller den mandlige, nøgne krop.

Bogen har 8 kapitler som er bygget op i tre hovedafsnit. Første afsnit behandler idéhistoriske, socialhistoriske og kulturhistoriske sammenhænge med fokus på iscenesættelser af køn, homoseksualitet, klasse, etnicitet med særlig opmærksomhed på hvilke kropsattituder og miljøer der kommer til udtryk i billederne o. 1900-1915.

Anden del tager fat på at fortælle om den nøgne mandekrop i billedkulturen med motiver fra især bad, idræt og atletik. Der sættes fokus på den kunstneriske aktivitet, på kreativitet og kunstnerrollen og på æstetisk-kunstneriske problemstillinger af hvordan den nøgne mandskrop fremstilles i kunstneriske miljøer.

Tredje del beskriver kroppen i relation til en række temaer i kultur- og historiske kontekster fx antikken, sund sjæl i en sund krop, den nøgne mandekrop i nordiske og bibelske motiver. Det handler om hvordan kroppen iscenesættes, men også i høj grad om hvilken kreativitet og kultur der knytter sig til de forskellige billedformer.

Teoretisk gør Patrick Steorn allerede i indledningen rede for at han udover de historiske og kulturelle kilder støtter sig til performativitetsteori, og til Foucaults generelle diskursanalyse og så er han også inspireret af den amerikanske kønsforsker Judith Butler. Judith Butler forstår først og fremmest kroppen gennem en socialkonstruktionistisk diskursanalyse, hvilket især sætter fokus på kroppens kulturelle, sociale og politiske betydning. Hovedindtrykket af analysen bliver en teori om kroppen som genstand for forskellige kulturelle iscenesættelser og en forståelse af køn som imitationer af mulige køn sådan som de er kommet til udtryk i en historisk kulturel kontekst. Patrick Steorn understreger betydningen af forskellige slags praksis i relation til kunstnerrollen som netop konkret handler om at skabe billederne og samtidig åbner ind i kunstens rolle som formidler af symbolsk betydning og dermed som en praksis der handler om oplevelsen og fortolkningen af billederne. I forlængelse af Judith Butler, understreger Patrick Steorn, at kroppen ikke kun kan ses som et spejlbillede af en given historisk og kulturel diskurs, men at kroppen også altid rummer noget uforudsigeligt. Netop dette perspektiv sætter fokus på kroppens flerdimensionelle betydninger ikke blot for kulturel identitet men også for kroppens betydning for forskellige former for praksis. Her berører det konkret kreativitet og kreativitetens betydning for forståelse af kroppen. Kreativitet i betydningen "at skabe noget" rummer de tre klassiske kunstteorier: kunst som 1) imitation af naturen, menneskelige handlinger og lidenskaber, 2) kunst som ekspressivitet af følelse og endelig 3) kunst som form. Danse- og kunstforskeren Roger Copeland diskuterer hvordan det er muligt at få en brugbar forståelse af kunst ved at kombinere teorierne på forskellig måde og ved samtidigt at udvide med et fokus på om motivet er betingelsesløst – altså uden egentligt praktisk og nytteorienteret motiv (Copeland & Cohen, 1983, p.1-2). Ekspressiviteten kan varieres uendeligt gennem personlige og kulturelle variationer af allerede kendte former men hvis kreativitet skal kunne udvikle sig og skabe nye former, nye muligheder, nye forståelser må der nødvendigvis også ske konkrete ændringer i praksismåder og de perspektiver der er foldet ind i konkrete praksisprocesser som netop kan opdage og eksperimentere med form-energi-relation og dermed også åbne for mulige forvandlinger af kreativiteten som skabelse af form-følelse-betydning. Det sætter fokus på kroppen og kropslig praksis som væsentligt for at kunne udforske og udfordre formsprog, vaner, diskurser, identiteter og dermed en udforskning af kulturelle og kunstneriske metoder og praksisformer som veje for genskabelse, udforskning og forandring af kendte og ukendte muligheder.

Det konkrete eksperiment er helt nødvendigt for at kunne bryde vaner og mønstre det være sig i billedudtryk, kroppens former som udtryk for personlige og kulturelle praksisformer. Dermed opstår der en skabende dialog mellem kulturelle og kunstneriske praksisformer som åbner ind i udforskningen af kreative processer som mulig personlig og kulturel forandring. Den kunstneriske metode bliver så at sige katalysator og et væsentligt element i en kropsligt forankret kulturel, social og politisk dynamik, der netop ikke kun vil imitation, som genskabelse og udtryk men også bruddet og udforskningen af nye former og muligheder.

Billedanalysen er som sagt bygget på et overvældende materiale hentet fra en bred gruppe af kilder. En billedanalyse må naturtødvendigt handle om det levende møde med billedet. Bogen rummer en række grundige og interessante analyser, men det kunne have været oplagt at lade den kulturanalytiske og socialkonstruktionistiske performanceanalyse mødes i en tæt tango med en æstetisk-fænomenologisk analyse. Et sådant flerdimensionelt perspektiv kunne muligvis have åbnet for andre dimensioner af kroppens fortællinger og dermed måske have været med til at åbne for betydningen af den levede krop også i en ellers primært historisk-kulturelt forankrede analyse. Jeg er selv billedsluger og jeg ser hver dag mange billeder ikke blot i forbifarten som noget der bare er omkring os hele tiden, men også som muligheder for fordybelse. Billeder fortæller ofte det der ikke kan siges med ord eller som i hvert fald ikke kan siges på samme måde med ord. Derfor kan billeder heller ikke endegyldigt løses som en gåde med én facitliste. At se på billeder er ligesom at lytte til musik. Det giver forskellige resultater alt efter hvor meget vi involverer os i mødet. Der er lag på lag og stadig nye oplevelsesmuligheder. Det er også forskellen på et statisk forskningsparadigme og et dynamisk fluxus paradigme. Selvfølgelig er det altid muligt i en billede analyse at sætte særligt fokus på særlige temaer eller kvaliteter i sansningen, men netop kroppen udfordrer vores forståelse af sansning og sensitivitet og betydninger heraf for at få viden og forståelse. Her tænker jeg især på den franske kropsfænomenolog Maurice Merleau-Ponty og hans bog om sansningens og oplevelsens fænomenologi (1962/1945) Det handler om vores kropslige sammenvævning med verden og dermed også krop-verden som skabende virkelighedsfelt; altid involveret i at modtage og samtidigt også at give form og betydning til det som er. I det levende møde med en begivenhed – her at se et billede – bliver kroppens og bevægelsens dynamiske form i en evig skabende proces tydelig og dermed en udfordring for vores ønske om at få en neutral viden som ikke er sammenvævet med vores subjektivitet og dermed sand til hver en tid for hvem som helst.

Kroppen er det levende første billede i vores billedbog af resten af verden. Meningen er dermed dynamisk sammenvævet med en kropslig-kulturel-kosmisk attitude der artikulerer mulige repertoarer af form-stemthedsrelation. Kroppen som dynamisk form og fornemmelse sætter tonen for hvilke mønstre og klange, der kan opleves og dermed hvilke kropslige fortællinger vi bliver opmærksomme på. Krop-verden er dermed tæt forbundet med kreativitet som et spil mellem form-mening, der rækker ud over både personlig, kulturel og kunstnerisk handling og fortolkning ind i "frihedens mikro-rum" (Kirkeby, 2005, 26).

Bogen er en stor og grundig analyse som rummer mange muligheder for spændende indsigt, men det meget store billedmateriale synes også at forhindre en virkelig fordybelse i en kropslig forståelse af maskulinitet og kreativitet der rækker ind i det æstetisk-fænomenologisk-performative rum. Kropsligheden bliver begrænset til den konstruerede krop, den krop der kan læses ud af billedet som historisk kulturelle tegn og tekster og analyserne begrænses til idéhistoriske og socialkonstruktionistiske perspektiver og forståelser af kroppens betydning. Det kan ikke undgå at få en vis forudsigelighed i fortolkningen af materialet som kunne have valgt en mere udfordrende balance i analyse og fortolkning af materialet ved at udvide billedanalysen til også at rumme et æstetisk-fænomenologisk perspektiv på udvalgte billeder. Med Merleau-Pontys ord handler det også om den levede krop som skabende af "Logos of the aesthetic world"? as cradle of meanings? (Merleau-Ponty, 1962, 498).

Litteratur

- Copeland, C. & M. Cohen (1983) *What is dance? Readings in theory and criticism*. Oxford & New York: Oxford University press.
- Kirkeby, O.F. (2005) *Eventum tantum – et begivenhedens ethos*. København: Forlaget Samfundslitteratur.
- Merleau-Ponty, M. (1962) *The Phenomenology of Perception*. London & New York: Routledge (oprindeligt *Phénoménologie de la perception*. Paris: Gallimard, 1945).

© Lis Engel 2007

 [Köp boken från Adlibris.se](#)

 [Kjøp boken fra Adlibris.se](#)

 [Køb bogen fra Adlibris.se](#)